

DIŐ TİCARETE AİT ULUSLARARASI ÖDEME ŞEKİLLERİ

Uluslararası emtia ticareti uluslararası ödemelerin en büyük bölümünü teşkil etmektedir. Uluslararası ticarete satılan malların bedelleri konvertibl dövizlerle ödenir. Ödemeler uluslararası işlem yapan bankalar aracılığı ile yapılır. Mal bedelinin ödenmesini sağlayan çeşitli uluslararası ödeme şekilleri vardır.

Ödeme şekillerinin bazıları daha çok alıcının, bazıları da daha çok satıcının yararına olduğunun mal bedelinin hangi ödeme şekline göre ödeneceği taraflar arasında yapılacak pazarlık ve varılacak anlaşma sonucunda belli olur.

Genellikle mal bedeli ödemesinin sevkiyattan sonra yapılması tercih edilir. Ancak sipariş edilen malın üretilmesi için gerekli finansmanın oluşturulması eğer sözleşme hükümleri içinde yer alıyorsa mal bedelinin bir kısmı veya tamamı satıcıya peşin ödenir. Bu durumda satıcıya güvenilmesi veya garanti sağlanması gerekir.

Satıcının mallar sevk edilir edilmez ödemenin yapılacağından emin olmak istemesine karşı alıcı da, satış sözleşmesinde kararlaştırılan nitelikteki malın belirlenen yerden süresi içinde sevk edilmesi ve malın gümrüklerden çekilebilmesi için belirli vesaikin gerekli süre içinde ibraz edilmesi halinde satıcıya ödemenin yapılmasını arzular.

Keza satıcı, alıcının güvenilir ve mali durumunun güçlü olması karşısında satış konusu mala ait ödemenin sevkiyat yapıldıktan veya malın varışından sonra ibraz edeceği sevk vesaiki mukabilinde yapılmasına veyahut vadeli bir poliçenin kabulü karşılığında ödemenin belli bir süre sonra yapılmasına, ya da alıcı tarafından mal satıldıktan sonra ödemeye rıza gösterebilir.

Uluslararası uygulamada kullanılan çeşitli ödeme sistemleri bu farklı isteklerin gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Mal bedelinin hangi dövizle ve hangi ödeme şekline göre ödeneceği tarafların aralarında yaptıkları satış sözleşmelerinde kararlaştırılır.

PEŞİN ÖDEME

Alıcının, satış sözleşmesi konusu malları bedeli peşin olarak ödendiğinde kontrata uygun süre ve biçimde sevk edilmemesi halinde ilk talebinde ödemenin yapıldığı cins döviz üzerinden geri ödeneceğine dair taahhüdü veya onun hesabına hareket eden yabancı bir bankanın peşin ödeme garantisi mukabilinde, mallar henüz sevk edilmeden sipariş konusu mal bedelinin satıcıya ödettirme şeklindedir. Genellikle özel sipariş üzerine üretilen malların satışında kullanılmaktadır.

Peşin ödeme, en fazla ihracatçının yararına olan sattığı malın bedelinin hemen tahsilini sağlayan ithalatçının ödememe ihtimalini ortadan kaldıran ödeme şeklindedir. Satıcının sermayesini uzun süre bağılı kalmaktan kurtarır.

Bazı ülkeler kambiyo rejimleriyle, dövizlerin peşin olarak transferini ve ihracatın gerçekleşmemesi dolayısıyla dövizlerin geri iadesini özel kayıtlamalara tabi tutmuştur.

AKREDİTİF (LETTER OF CREDIT)

Tanımı ve Özellikleri

Akreditif bir bankanın şarta bağlı ödeme garantisi olarak tarif edilebilir.

Akreditif bankanın ödeme taahhüdü ile satış bedelinin ödenmesini teminat altına alması ve finansman kolaylığı sağlaması itibarıyla en fazla ihracatçıya yararlı bir ödeme şeklidir. Alıcı ve satıcı arasında çıkma olasılığı olan anlaşmazlıkları en aza indirmesi dolayısıyla uluslararası ticarete yaygın olarak kullanılmaktadır.

Akreditif, alıcının bankasına verdiği talimata dayanarak o bankanın yabancı ülkedeki muhabiri aracılığı ile lehdara, belirlenen vesaikin saptanan süre içinde ibraz karşılığında tarif edilen şekilde ödeme yapılacağına dair verdiği yazılı bir taahhüttür.

Akreditifte ödeme mala veya hizmete değil sadece ibraz olunan vesaike istinaden yapıldığından bu ödeme şekline Vesikalı Kredi (Documentary Credit) de denilmektedir.

Akreditiflerde en az 4 taraf vardır:

- i. Amir (Applicant): İthalatçı firma
- ii . Amir Banka (Issuing Bank): Akreditif açan banka
- iii . Lehdar (Beneficiary): Satıcı firma
- iv. İhbar/Teyit eden banka

(Advising/Confirming Banks): Akreditifin açıldığını lehdara ihbar/teyit eden banka

Akreditifde genellikle iki banka vardır. Akreditif küşat eden banka (Issuing Bank) alıcının bankasıdır. İkinci banka, satıcının memleketindeki akreditifi ihbar eden (Advising Bank) bankadır. Bu banka sadece ihbarla yükümlü ise bu hususu akreditif ihbar ederken satıcıya bildirir. Ayrıca bu banka akreditifi teyit ile de yükümlü ise teyit eden banka (Confirming Bank) görevini de yapar.

Amirin talebi ve verdiği talimat üzerine amir banka düzenlediği akreditif mektubunu lehdarın ülkesinde bulunan muhabirine göndererek lehdara ihbar veya teyit etmesini talep eder.

Amir banka tarafından düzenlenen akreditif küşat mektubu şu bilgileri kapsar;

- Akreditifin şekli (Dönülebilir-Dönülemez)

- Numarası
- Düzenlenme yeri ve tarihi
- Geçerlilik süresinin sona erdiği tarih ve yer
- Amirin ismi ve adresi
- Lendarın ismi ve adresi
- İhbar bankasının ismi ve adresi
- Akreditifin döviz tutarı
- Teslim şekli
- Akreditifin ibrazda ödemeli veya vadeli poliçe kabullü veyahut vadeli ödeme nevinden hagi olduğu
- Kısmi yükleme ve aktarmaya izin verilip verilmediđi
- sevk yeri, sevkiyatın şekli ve varış yeri
- Yükleme vadesi
- Malların tanımı
- İstenilen vesaik
- Vadeli poliçe kabullü akreditiflerde istenilen poliçenin tarifi
- İlave Şartlar
- Rambursmanın şekli
- İhbar/teyit eden banka masraflarının hangi tarafa ait olduğu
- Vesaikin yükleme vesikası tarihinden itibaren ibraz süresi
- Akreditifin teyitsiz veya teyitli olduğu
- Akreditifin lehdara ihbar şekli
- Akreditifin "Vesikalı Krediler için Yeknesak Teamül ve Uygulamalar "(MTO'nun Yayın No. 500, 1993 değişikliği)'na tabi olarak düzenlendiğine dair açıklama.

Satın alınan malların ithali için gerekli belgeler akreditifde ibraz edilecek vesaik kapsamında belirtilir. Bu belgeler;

- Ticari Belgeler
- Resmi Belgeler
- Taşıma Belgeleri
- Sigorta Belgeleri
- Finansman Belgeleridir.

Satıcı tarafından, lehine açılan akreditifin alıcı ile yapılan satış sözleşmesine uygun olduğu görüldükten sonra malların sevkiyatı yapılarak, akreditifte istenilen, uygun vesaik ihbar eden bankaya ibraz edilerek akreditifte öngörülen ödeme metoduna ve rambursman şekline göre vesaik bedeli tahsil edilir.

Akreditifin Tabi Olduğu Uluslararası Kurallar

Akreditifin-Milletlerarası Ticaret Odasının Yayın no. 500, 1993 değişikliği "Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar"a tabi olarak ve "Standartlaştırılmış Vesikalı Kredi Formülleri"ne uygun bir biçimde tanzim edilmeleri gereklidir.

AKREDİTİFİN ÖDEME METODUNA GÖRE TÜRLERİ

İbrazda Ödemeli Akreditif (Sight Credit)

Uygun vesaik ibrazında lehtara ödeme yapılmasını gerektiren ve uygulamada yaygın olarak kullanılan akreditif şekli budur.

Vadeli Poliçe İle Kullanılan Akreditif (Acceptance Credit)

Akreditifte öngörülen uygun Vesaikin ibrazında lehtarın amir banka veya muhabir banka üzerine keşide edilecek belirlenen vadeli poliçenin kabul edileceğini ve kabul edilen poliçenin (Draft) vadelerinde ödeneceğini gösteren akreditif türüdür: Kredili satışların finansmanına yarar.

Akreditiflerde genellikle görüldükten veya konşimento tarihinden sonra örneğin: 90, 120, 180 gün veya daha uzun vadeli poliçelerin teyit eden banka veya amir banka üzerine keşide edilmeleri öngörülür. Muhatap banka akreditif vadesi içinde ibraz olunan uygun vesaik üzerine poliçeyi kabul eder. Satıcı dilerse poliçenin vadesine kadar bekleyip vadesinde poliçeyi muhatap bankaya ibraz ederek bedelini tahsil eder, ya da vadesinden önce bankada veya açık piyasada iskonto ettirebilir.

Satıcı ile alıcı arasında yapılan anlaşmaya göre banka kabul komisyonu ile iskonto faizi alıcı veya satıcıya ait olabilir.

Vadeli Akreditif (Deferred Payment Credit)

Akreditifin öngördüğü vesaikin koşullara uygun şekilde ibraz edilmesi karşılığında, vesaik tutarının akreditifte belirlenen bir süre sonra lehdara ödeneceğini taahhüt eden bir akreditif türüdür.

Bu akreditif ithalatçıya satın aldığı malların gümrüğe gelmesinden veya ithalinden sonra bedelinin satıcıya ödenmesini sağlar.

Bu itibarla akreditifte ödeme tarihi, vesaikin ibraz veya yükleme vesikası veyahut fatura tarihinden belli bir süre örneğin vesaik ibrazından 15 gün veya yükleme tarihinden 30 gün sonra olarak belirlenir.

AKREDİTİF AÇMA ŞEKİLLERİ

Akreditif üç şekilde açılabilir:

Dönülebilir Akreditif (Revocable Credit)

Bu şekilde açılan akreditif önceden uyarma veya ihbar yapılmaksızın amirin istediği an iptal veya tadil edilebilir. İhbar eden banka tarafından tediye anına kadar akreditif amir tarafından iptal edilebilir. bu tip akreditif alıcıya azami elastikiyet sağlar. Satıcıyı mal bedelini tahsil etmek problemi karşısında bırakır. Bu nedenle dönülebilir akreditif satıcının alıcıya tam olarak güvendiği hallerde çok az kullanılır.

Dönülemez Teyitsiz Akreditif (Irrevocable, Unconfirmed Credit)

Bu akreditif, akreditif vadesinden önce lehdarın rızası olmaksızın tadil veya iptal edilemez.

Akreditifin lehdarı, belirtilen koşullara uygun vesaiki ihbar eden bankaya ibraz ettiğinde vesaik bedelinin akreditifin ödeme metoduna göre kendisine ödeneceğine dair akreditifi açan bankanın kesin bir taahhüdüne sahiptir. Akreditif teyitsiz olduğundan ihbar eden bankanın ödemenin yapılmasına ilişkin hiçbir sorumluluğu yoktur.

Dönülemez Teyitli Akreditif (Irrevocable Confirmed Credit)

Satıcının ülkesindeki teyit bankasının akreditife, amir bankanın talebi üzerine onun ödeme taahhüdüne ilaveten kendi taahhüdünü eklediği akreditif şeklindedir.

Satıcı böylece kendi rızası olmadan tadil ve iptal edilemeyecek akreditif için vade dahilinde şartlara uygun belgeleri ibraz ettiğinde ülkesindeki bankanın akreditifi teyit etmesi dolayısıyla vesaik bedelinin kendisine ödeneceği konusunda kesin güvence içindedir.

Bu akreditif teyit bankasının alacağı yüksek teyit komisyonu dolayısıyla dönülemez teyitsiz akreditife nazaran pahalı bir akreditif şeklindedir.

ÖZELLİKLERİ OLAN AKREDİTİFLER

Yukarıda belirtilen akreditifler ilave edilen bazı terim ve sözcüklerle özel anlam ifade eden bir akreditif şekli oluştururlar. Bu akreditifler öreme metotlarının ve açılma şekillerinin usul ve kurallarının yanı sıra kendi özelliklerinin kuralları çerçevesinde kullanılır.

Özellik arzeden akreditifler olarak tanımlıyacağımız bu akreditiflerin uluslararası uygulamada yaygın olarak kullanılanları aşağıda açıklanmıştır.

Devredilebilir Akreditif (Transferable Credit)

Bir veya birden fazla yeni lehdarlara devredilebilen akreditif demektir. Önceki bölümlerde incelenen herhangi bir dönülemez akreditife bu özellik, akreditifin özel şartlarına konulan " Bu akreditif Devredilebilir " (This L/C is transferable) ibaresiyle sağlanır. Normal bir akreditif sonradan da devredilebilir hale dönüştürülebilir.

Bu nevi akreditif, aracı durumunda bulunan veya malı veremeyen lehdara akreditifi malı temin edecek ikinci bir lehdara kısmen veya tamamen devretmesine imkan ve yetki verir.

Devredilebilir akreditif yalnız bir defada bir veya birden fazla lehdara devredilebilir. İlk lehdarın devrettiği ikinci lehdar tarafından akreditif başka bir satıcıya devredilemez.

Devir lehdarın,

i. Fatura değiştirilmesi

ii . Fatura değiştirilmemesi

yollarından birini seçme şekline göre yapılır.

Devredilebilir akreditif şartlar değiştirilmeksizin aynen devrettirilebilir. Şöyle ki lehdar akreditifi fatura değiştirilmeli şekle göre devrederse akreditifte belirtilen şartlardan yalnız birim bedelini azaltma ve vesaik ibraz ve yükleme vadelerini kısaltma hakkına sahiptir. Bu lehdar akreditif yeni lehdar tarafından kullanıldığı zaman yeni lehdarın faturasını alıp yerine akreditif amiri üzerine düzenlediği kendi faturasını ibraz eder. Ödeme bankasınca ikinci lehdarın fatura bedeli ikinci lehdara, bu fatura ile ilk lehdarın faturası arasındaki aracılık ücretine tekabül eden fark ilk lehdara ödenir.

Fatura değiştirilmemesi esasına göre yapılan devirde yeni lehdarın ibraz ettiği fatura ve akreditif şartlarına uygun vesaik akreditifi açan bankaya gönderilir, vesaik bedeli akreditifin ödeme metodunun öngördüğü şekle göre yeni lehdara ödenir.

Kırmızı Şartlı Akreditif (Red Clause Credit)

Hazırlık için kuvertürün kısmen veya tamamen lehdara peşin olarak ödenmesine imkan veren akreditiftir. Önceleri dikkat çekmesi için akreditife bu maddenin kırmızı mürekkeple yazılması dolayısıyla akreditife "Red Clause Credit" kırmızı maddeli akreditif denilmektedir.

Bu akreditif lehdara kırmızı şart miktarını akreditif kuvertüründen peşinen çekme hakkını verir.

Ödeme, lehdara genellikle çekilen paranın akreditif konusu malların satın alınması ve sevkinde kullanılacağına ve vesaikin şartlara uygun olarak vade içinde ibraz edileceğine dair bir taahhüname karşılığında yapılır.

Sevkiyatın yapılmaması ve belgelerin akreditifin geçerlik süresi içinde ibraz edilmemesi halinde peşin ödeme ile ilgili risk ile ihbar ve teyit eden bankaların komisyon ve masrafları amir bankaya ve dolayısıyla alıcıya aittir.

Ancak alıcı satıcının kişisel taahhüdünü yeterli bulmaz ve ona tam olarak güvenemezse onun yerine avansın sevkiyat yapılmadığı takdirde geri ödeneceğine dair bir banka garantisi mukabilinde ödenmesi şartını koyabilir.

Lehdar , uygun vesaik ibraz ettiğinde peşin olarak aldığı miktarı faturada düşülmüş olarak gösterir. Faturanın bakiyesi ödeme bankasınca kendisine ödenir.

Rotatif-Devreden Akreditif (Revolving Credit)

Bir miktarı veya tamamı kullanıldıkça herhangi bir değişiklik yapılmasına gerek kalmadan eski miktar dahilinde yenilenen akreditiftir.

Bu nev'i akreditif vadeye veya kıymete göre devredilebilir.

Müddete bağlı olarak devreden akreditif biriken (Cumulative) veya birikmeyen (Non Cumulative) olabilir. Biriken akreditifte ilk devreden artan miktar, onu izliyen devrede kullanılabilir. Birikmeyen akreditifte kullanılmayan kısımdan yararlanılamaz.

Kıymete göre devreden akreditifte, akreditif kullanıldığı zaman belirlenen ilk akreditif vadesi dahilinde yanı miktardaki meblağ kadar tekrar kullanma imkanı doğar. Yani sevk vesaiki ibraz edilerek kullanılma akreditif geçerlik süresi aşılmamak kaydıyle otomatik olarak yenilenir. Kontrolün bir dereceye kadar temin edilebilmesi için kullanılacak toplam meblağın belirtilmesine gerek vardır.

Amir banka ve alıcıyı hudutsuz sorumluluğa maruz bıraktığından bu akreditif kullanışlı değildir.

Karşılıklı Akreditif (Back to-Back Credit)

Satıcının kendi lehine gelen akreditife dayanarak bu akreditifte öngörülen malların temini için açtığı akreditife karşılıklı akreditif denilmektedir.

Satıcı lehine gelen akreditifin devredilebilir olmadığı veya devredilebilir olsa dahi birimi fiyatı, yükleme ve ibraz vadelerine ilaveten değiştirilmesi gerekli koşulların bulunduğu hallerde karşılıklı akreditif kullanılır. Örneğin, Ülkemizde bir satıcı lehine malların

yükleme yeri Türkiye olarak gösterilmiş ve menşe şahadetnamesi ibraz ve malların Türk menşeli olma kaydı bulunmayan bir ihracat akreditifi açılmış olabilir. Satıcı bu malı ülke içinde temin edecek durumda olmadığı zaman bu malları başka bir ülkedeki satıcıdan lamka zorundadır. Bu durumda (Back-to Back Credit) karşılıklı akreditif açılabilir.

Karşılıklı akreditif uygulamasında ihracat akreditif lehdarı bu akreditifi teminat göstererek ikinci akreditif açma talebinde bulunur. İkinci akreditifin amiri durumuna geçen satıcı, ihracat akreditifin kullanılsın veya kullanılmamasın ihbar eden bankanın ikinci akreditifin kullanılması dolayısıyla yapacağı ödemedenden sorumludur. Tabiidir ki lehdarın talebi üzerine ihracat akreditif teminatına dayalı olarak karşılıklı akreditifi açan banka bu akreditifi ihbar veya teyit eden muhabirine ve ikinci lehdarın karşı ödeme taahhüdü altına girmektedir. Bu itibarla bankanın karşılıklı akreditif açılma talebini kabul etmesi ihracat akreditifinin teyitli olmasının yanısıra öncelikle müşterisinin bu işi başaracağına güvenmesine bağlıdır.

Bununla beraber bankanın karşılıklı akreditif açma zorunda olmadığı bilinmelidir.

Açılacak karşılıklı akreditifte ibrazı istenen vesaikin birinci akreditifte edilen vade limitleri dahilinde tanzim ve ibraz edilmeleri ve öngörülecek ödemenin mutlaka ihracat akreditifinin rambursmanını sağlayacak bir süre sonrası için taahhüt edilmesi gereklidir.

İhracat akreditif vesaiki tamamlanıp ibraz edilmek suretiyle akreditif bedeli ramburse olunduktan sonra ikinci lehdarın vesaik bedeli, kendisine ve ihracat bedeli arasındaki fark ihracat akreditif lehdarına ödenir.

İhtiyat Akreditifi (Stand-By L/C)

Bir ödeme garantisine benzer işleve sahip olup, üçüncü bir şahıs ile yapılmış bulunan sözleşmenin yerine getirilmemesi halinde ödemedede bulunulacağını teyit eden akreditiflerdir. Bu tür akreditiflerde akreditifi açan banka akreditif lehdarına karşı bir üçüncü şahıs namına garanti vermektedir. ihtiyat akreditiflerinde ödeme belirli bir işlemin yerine getirilmediği zaman gerçekleştirilmektedir. Genellikle büyük inşaat taahhüt işleri uzun vadeli satışlarda bir teminat olarak kullanılmaktadır.